

4. Prijzen en kosten

De inflatie is tijdens het verslagjaar nog versneld, aangezien de stijging van de HICP op jaarbasis opliep van 2,3% in 2010 tot 3,5% in 2011; in juli werd een plafond bereikt. Dat verloop was hoofdzakelijk toe te schrijven aan de forse prijsstijgingen voor energiedragers en, in mindere mate, voor bewerkte levensmiddelen, na de opflakking van de grondstoffenprijzen. Het inflatieverschil ten opzichte van de drie belangrijkste buurlanden bedroeg gemiddeld meer dan 1 procentpunt, wat vooral de grote gevoeligheid van de HICP in België voor de grondstoffenprijzen weerspiegelt, maar ook een meer uitgesproken onderliggende inflatie. Deze laatste werd in de hand gewerkt door een duidelijke hervatting van de toename van de loonkosten per eenheid product, als gevolg van de stagnatie van de productiviteit en van de toepassing van de typisch Belgische automatische indexeringsmechanismen. In de private sector zijn de uurloonkosten aldus met 2,7% toegenomen in 2011, tegen 0,9% het jaar voordien. Aangezien die kosten, volgens de ramingen van het Secretariaat van de CRB, in de drie belangrijkste buurlanden in 2011 sneller zouden zijn gegroeid dan in België, is de sinds 1996 gecumuleerde loonkostenhandicap echter licht gedaald tot 3,9%. In termen van loonkosten per eenheid product nam die handicap daarentegen verder toe tot 12,6%, als gevolg van een minder gunstig verloop van de arbeidsproductiviteit in België.

4.1 Consumptieprijzen

Afgemeten aan de verandering op jaarbasis van de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP), schommelde de inflatie, die was gestegen van -1,7% in juli 2009 tot 3,4% in december 2010, in 2011 rond dit laatste peil, waarbij ze een piek van 4% bereikte in juli. Gemiddeld op jaarbasis liep de inflatie op van 2,3% in 2010 tot 3,5% in 2011. Die versnelling was hoofdzakelijk het resultaat van het prijsverloop voor energiedragers en, in mindere mate, voor bewerkte levensmiddelen, maar de onderliggende inflatietendens ging ook omhoog, namelijk van 1,1 tot 1,7%.

Inflatieverschil tussen België en de drie belangrijkste buurlanden

Sinds 2007 is de inflatie in België veel volatieler dan die in het eurogebied en dan de gemiddelde inflatie in de drie belangrijkste buurlanden. In 2011 was ze opnieuw hoger dan in die twee groepen van landen, waar ze respectievelijk 2,7 en 2,4% beliep.

Het inflatieverschil ten opzichte van de drie belangrijkste buurlanden was maximaal in januari en nam vervolgens enigszins af, zodat het jaargemiddelde rond 1 procentpunt bleef. Dat verschil is grotendeels toe te schrijven aan de energiedragers, waarvan de prijsverandering op jaarbasis, ondersteund door de stijging van de internationale noteringen, gedurende het hele jaar groot bleef. Terwijl het verloop van de gas- en elektriciteitsprijzen begin 2010 nog had bijgedragen tot een daling van het verschil, was dat niet meer het geval in 2011.

De bijdrage van de bewerkte levensmiddelen tot dat verschil liep geleidelijk terug. Ze was zelfs licht negatief in oktober. De prijzen voor tabak en alcoholische dranken namen nog minder sterk toe dan in de buurlanden, terwijl de prijsstijging van de andere bewerkte levensmiddelen groter bleef, zij het in geringere mate, dan in deze landen. De niet-bewerkte levensmiddelen droegen eveneens bij tot een vermindering van het inflatieverschil en hun bijdrage was gedurende een groot deel van het verslagjaar zelfs negatief. De Europese richtlijn betreffende de statistische methodes die gebruikt moeten worden voor de seizoengebonden producten, die in België van kracht

TABEL 10 GEHARMONISEERDE CONSUMPTIEPRIJSINDEX EN LOONKOSTEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	2007	2008	2009	2010	2011	<i>p.m.</i> 2011, drie belangrijkste buurlanden ⁽¹⁾
HICP	1,8	4,5	0,0	2,3	3,5	2,4
Energiedragers	0,2	19,8	-14,0	10,0	17,0	10,4
Niet-bewerkte levensmiddelen ⁽²⁾	3,0	2,8	0,4	3,5	0,2	1,5
Bewerkte levensmiddelen	4,7	7,8	1,7	1,0	3,1	2,9
Onderliggende inflatietendens ⁽³⁾	1,4	1,8	2,1	1,1	1,7	1,2
Niet-energetische industriële goederen	0,9	1,3	1,4	0,8	1,0	0,7
Diensten	1,9	2,3	2,6	1,4	2,2	1,5
<i>p.m.</i> Gezondheidsindex ⁽⁴⁾	1,8	4,2	0,6	1,7	3,1	-
<i>p.m.</i> Nationale index	1,8	4,5	-0,1	2,2	3,5	-
Loonkosten in de private sector						
Per eenheid product	2,0	3,5	4,0	0,0	2,5 r	1,2 ⁽⁵⁾
Per gewerkt uur	3,1	3,6	2,8	0,9	2,7 r	3,1 ⁽⁶⁾

Bronnen: EC, ADSEI, CRB, INR, NBB.

(1) Net als in de andere tabellen en grafieken van dit hoofdstuk: HICP, gewogen gemiddelde op basis van de consumptieve bestedingen van de huishoudens; loonkosten, gewogen gemiddelde op basis van het bbp.

(2) Fruit, groenten, vlees en vis.

(3) Gemeten aan de hand van de HICP, ongerekend levensmiddelen en energiedragers.

(4) Nationale consumptieprijsindex ongerekend de producten die schadelijk worden geacht voor de gezondheid, namelijk tabak, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel.

(5) Eerste drie kwartalen; bedrijvensector (NACE-bedrijfstakken B tot en met N); bron: EC.

(6) Raming op jaarbasis van de CRB.

werd in 2010, had in 2011 geen effect meer op de meting van de prijzen van de niet-bewerkte levensmiddelen. Daarentegen hebben andere Europese landen, waaronder Frankrijk en Duitsland, de vereiste aanpassingen pas in 2011 aangebracht. Het inflatieprofiel werd er tijdens het verslagjaar dus beïnvloed, zowel voor de component 'niet-bewerkte levensmiddelen' als voor die van de 'niet-energetische industriële goederen'. In totaal had dit echter slechts weinig invloed op de in de drie buurlanden gemeten inflatie. Voor het eurogebied als geheel zou de richtlijn de in 2011 opgetekende inflatie ten belope van 0,1 procentpunt hebben doen dalen.

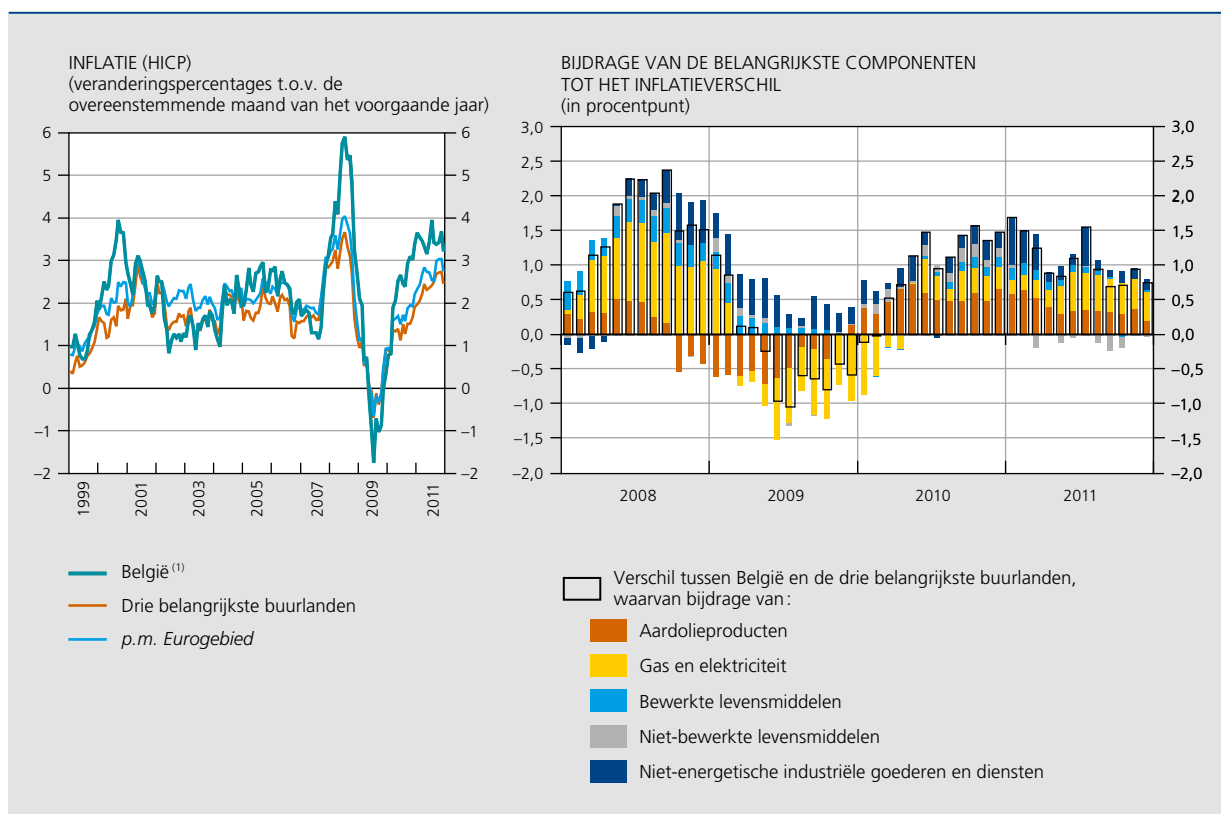
Dat de inflatie ten opzichte van de buurlanden buitensporig bleef in 2011, was dus vooral een rechtstreeks gevolg van de toegenomen grondstoffenprijzen. Deze zogenoemde eersteronde-effecten waren groter in België, zoals reeds in 2008 het geval was. In die tijd hadden ze aanleiding gegeven tot zogeheten tweederonde-effecten – dat zijn prijsstijgingen die voortvloeien uit verhogingen van de lonen en van andere inkomens die bedoeld zijn om het verlies aan koopkracht te compenseren dat wordt veroorzaakt door de eersteronde-effecten – die zich hadden vertaald in grotere prijsstijgingen voor niet-energetische

industriële goederen en voor diensten dan in de buurlanden. In 2011 werd de eind 2010 ingezette versnelling van de onderliggende inflatietendens voortgezet en deze tendens bleef krachtiger dan in die landen. Het verschil nam echter alleen in het eerste kwartaal toe. Meer terloops kan worden opgemerkt dat het inflatieverschil in januari en juli 2011 tijdelijk opliep omdat de prijsverlagingen tijdens de koopjesperiode in België minder groot waren dan in het voorgaande jaar. Het bestaan van een systeem van automatische loonindexering verhoogt het risico dat tweederonde-effecten opnieuw de kop opsteken. Hun gevolgen voor het concurrentievermogen van de Belgische economie zouden des te duidelijker zijn omdat het veeleer sombere economische klimaat ongetwijfeld een rem vormt op tweederonde-effecten in de economieën die geen automatische indexeringen toepassen.

Prijzen van energiedragers

Zoals gewoonlijk waren het de prijsnoteringen voor ruwe aardolie op de internationale markten die in 2011 het verloop van de prijzen voor energiedragers bepaalden. In aansluiting op de in de tweede helft van 2010 begonnen

GRAFIEK 41 INFLATIEVERSCHIL TUSSEN BELGIË EN DE DRIE BELANGRIJKSTE BUURLANDEN

Bronnen: EC, NBB.

(1) Ongerekend het geraamde effect, in januari en juli 2000, van de opname van de koopjes in de HICP vanaf 2000.

trend bleef de gemiddelde prijs van de Brent tot in april stijgen, namelijk van minder dan \$ 80 per vat, medio 2010, tot meer dan \$ 120. Ondanks de conjunctuurvertraging liep die notering gedurende de rest van het jaar slechts licht terug. De prijsstijging bedroeg gemiddeld 40% ten opzichte van 2010, een jaar waarin die prijs reeds met 29% was toegenomen. Aangezien de euro tijdens het verslagjaar apprecieerde tegenover de dollar, was de stijging van de in euro uitgedrukte prijzen iets minder uitgesproken, namelijk zowat 33%, dat is vrij vergelijkbaar met de toename in 2010.

De prijschommelingen voor energiedragers hebben in België een relatief grotere invloed op de inflatie dan in de buurlanden, zoals blijkt uit de bijdrage van die producten aan het inflatieverschil. In 2011 nam de energiecomponent van de HICP in België met 17% toe, tegen gemiddeld met 10% in de buurlanden. Verscheidene factoren verklaren die situatie: een groter aandeel van de energiedragers die het meest gevoelig zijn voor de internationale noteringen van ruwe aardolie in de consumptiekorf van de huishoudens, een lager

accijnsniveau voor die producten dan gemiddeld in de andere landen en, ten slotte, bepaalde kenmerken van de vorming van de energieprijzen vóór belastingen, die onder meer aanleiding geven tot een grotere en snellere transmissie van de grondstoffenprijzen naar de consumptieprijzen voor gas en elektriciteit (zie Kader 5 van het Verslag 2010 van de Bank).

Wat de olieproducten betreft, nam de prijs voor huisbrandolie het sterkst toe, namelijk met 28% in België, tegen 24% in de buurlanden. De prijzen voor motorbrandstoffen, waarvan de procentuele veranderingen worden getemperd door de heffing van veel hogere accijnzen, stegen met 16%, tegen 12% in de referentielanden. De prijs van de Brent werkt zeer snel door in de consumptieprijzen voor aardolieproducten: hij beïnvloedt bijna onmiddellijk de internationale noteringen van de geraffineerde producten, en overeenkomstig het programmacontract bepalen deze laatste de door de huishoudens betaalde prijzen, inclusief de accijnzen, de btw en de distributiekosten, en na aftrek van eventuele door de distributeurs toegekende kortingen. In 2011 werden

de accijnzen op diesel, net als het jaar voordien, verhoogd als gevolg van de toepassing van het zogenoemde klik-systeem. Het totale effect van de accijnswijzigingen op de inflatie wordt op 0,1 % geraamd (zie Kader 6).

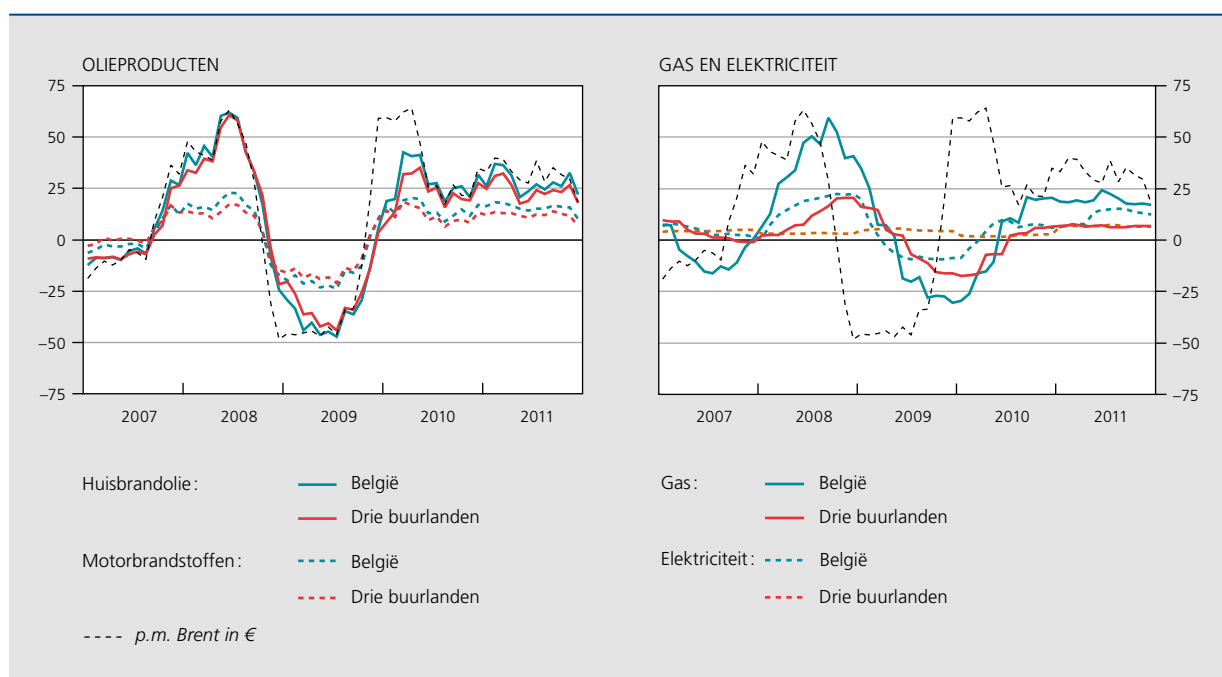
De transmissie van de prijzen van energetische grondstoffen naar de gas- en elektriciteitsprijzen verloopt weliswaar trager, maar door het systeem van de maandelijkse automatische aanpassing van de tarieven gaat ze in België veel sneller dan in de buurlanden. Dit type indexering leidde tot positieve verschillen ten opzichte van de buurlanden tijdens periodes met prijsstijgingen voor de grondstoffen (2008 en 2010-2011) en tot negatieve verschillen in periodes met dalingen (2007 en 2009).

In 2011 nam de gasprijs in België met 19 % toe, tegen gemiddeld 7 % in de buurlanden. Op langere termijn blijkt de toename van de consumptieprijs voor gas in België echter niet systematisch hoger te zijn geweest dan in deze landen.

De elektriciteitsprijzen, die minder gevoelig zijn voor de schommelingen van de internationale noteringen dan de gasprijzen, stegen in België met 12 %, tegen gemiddeld 7 % in de buurlanden. Voor de indexering van hun tarieven blijven de elektriciteitsleveranciers parameters gebruiken die de CREG niet-representatief acht. Bovendien was

de forse prijsstijging in april 2011 hoofdzakelijk het gevolg van een toename van de component 'openbaredienstverplichtingen' van de distributietarieven in Vlaanderen, die werd gerechtvaardigd door de financiering van de subsidies ter bevordering van de installatie van zonnepanelen. Dit initiatief was zo succesvol dat de begrotingskosten van de maatregel opwaarts moesten worden bijgesteld en dat werd besloten ze over alle Vlaamse cliënten te verdelen. Tijdens de periode 2008-2011 hadden de verhogingen van de door de intercommunales geïnde distributie- en transporttarieven een gecumuleerde invloed van 21 % op de elektriciteitsprijzen, 0,6 % op de consumptieprijsindex en 0,7 % op de gezondheidsindex. In principe valt de vaststelling van die tarieven grotendeels onder de controle van de overheid, aangezien ze betrekking hebben op het niet-geliberaliseerde gedeelte van de markt. In 2007 had de CREG evenwel, ingevolge een gerechtelijke procedure, een deel van haar bevoegdheden verloren die haar de jaren voordien in staat hadden gesteld tariefverlagingen op te leggen. In de toekomst zal, zoals in het regeerakkoord van december 2011 werd vastgelegd, aan de gewesten een grotere rol inzake controle worden toebedeeld. Om de koopkracht van de consumenten en het concurrentievermogen van de ondernemingen te vrijwaren, zullen de federale Staat en de gewesten ernaar streven alle componenten van de energiekosten in de hand te houden. Het komt erop aan beleidsmogelijkheden te

GRAFIEK 42 CONSUMPTIEPRIJZEN VAN DE ENERGIEDRAGERS
(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar)

Bron: EC.

vinden die het mogelijk maken de distributietarieven te verlagen, de weerslag van de federale bijdrage op de prijzen te beperken, en de concurrentie op de elektriciteitsmarkt te verbeteren door de markt een deel van de productie van de afgeschreven kerncentrales ter beschikking te stellen en de huishoudens de gelegenheid te bieden makkelijker van leverancier te veranderen. Daarenboven zou tijdelijk een maximumprijs kunnen worden opgelegd mochten de prijzen in België, zonder objectieve reden, afwijken van het gemiddelde in de buurlanden.

Bovendien bepaalt de wet van 8 januari 2012, die de Europese richtlijnen betreffende het 'derde energiepakket' in Belgisch recht omzet, onder meer dat het aantal prijs-indexeringen voor elektriciteit en gas wordt beperkt tot maximaal vier per jaar, aan het begin van elk kwartaal, en

dat een controle wordt ingevoerd van de berekening van de indexeringen voor de variabele tarieven alsook een controle a priori voor andere verhogingen. In die wet wordt niet ingegaan op de problematiek van de mechanische en automatische koppeling van de prijzen aan de internationale noteringen. Ze heeft bovendien geen betrekking op de vaste tarieven en evenmin op verlagingen van variabele tarieven, zodat een niet te verwaarlozen gedeelte van de markt de facto aan de controle ontsnapt. Al met al zou de invloed van die bepalingen op de prijsvolatiliteit gering zijn. Hoewel de wet geënt is op het Nederlandse systeem, onderscheidt ze zich daarvan in verschillende opzichten, zodat ze niet tot een soortgelijke afvlakking van het prijsverloop zal leiden. In Nederland blijken de leveranciers hun prijzen gemiddeld slechts tweemaal per jaar aan te passen en die aanpassingen vinden niet gelijktijdig plaats.

Kader 6 – Verloop van de dieselprijs in 2011

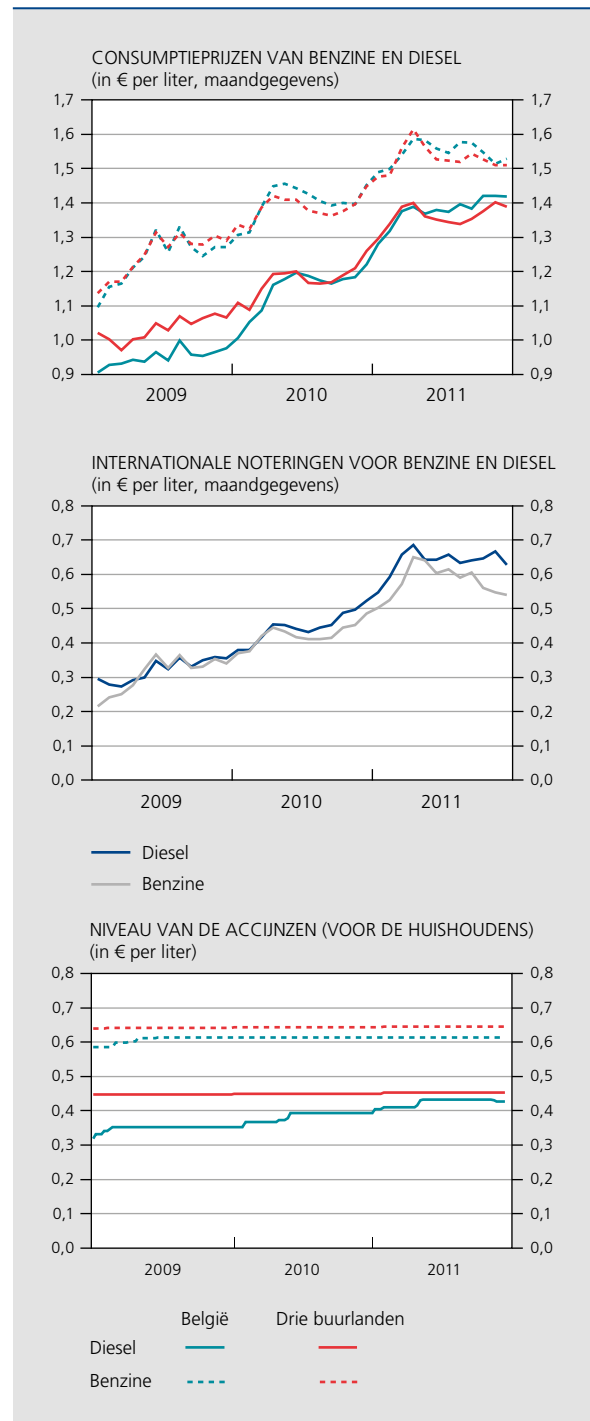
Tot in 2009 was de prijs voor een liter diesel in België lager dan het gemiddelde van de drie belangrijkste buurlanden. Vanaf het einde van de eerste jaarhelft van 2010 verdween het verschil. In 2011 is diesel duurder geworden dan in de buurlanden. Deze ontwikkeling valt te verklaren door de verhoging van de indirecte belastingen. Sedert eind 2008 namen de accijnzen op diesel in België elk jaar met ongeveer 4 eurocent per liter toe, terwijl ze in de referentielanden nagenoeg onveranderd bleven, zij het op een hoger niveau. Deze stijgingen zijn het gevolg van de tenuitvoerlegging van het kliksysteem. Volgens dit systeem wordt de helft van iedere uit het programmacontract resulterende daling van de maximumprijs voor diesel die voortvloeit uit de schommelingen op de internationale aardolie markten, gecompenseerd door een permanente verhoging van de accijnzen tot een plafond van 4 eurocent per liter op jaarbasis. In 2011 werd dit plafond bereikt in mei. In combinatie met de verhoging van de accijnzen heeft de prijsstijging voor geraffineerde producten ertoe geleid dat de maximumprijs van diesel in november voor het eerst hoger lag dan € 1,5 per liter, het peil waarop een mechanisme in werking treedt om de prijsstijgingen te temperen. Krachtens dit 'omgekeerde kliksysteem', dat werd ingevoerd in 2005, wordt elke stijging van de btw-ontvangsten als gevolg van een uit de toepassing van het programmacontract voortvloeiende prijsstijging volledig gecompenseerd door een verlaging van de accijnzen, voor zover de officiële prijzen een zekere grens overschrijden, die in 2011 voor diesel werd vastgesteld op € 1,5 per liter. Voor benzine bestaat er een soortgelijk mechanisme, maar de hiervoor vastgestelde grens van € 1,7 per liter werd in 2011 niet overschreden. Het omgekeerde kliksysteem werd in november 2011 twee keer in werking gezet voor diesel. Opmerkelijk is dat de zo toegekende accijnsverminderingen niet ongedaan worden gemaakt als de prijs opnieuw onder de drempelwaarden zakt, zoals in december 2011. Er dient te worden opgemerkt dat de sedert 2004 opgelegde accijnsverhogingen geen gevolgen hebben voor de beroepstransporteurs, die immers de desbetreffende bedragen kunnen terugvorderen.

In de toekomst zijn nieuwe verhogingen van de belastingen op diesel niet uitgesloten. Het door de EC in april 2011 gepubliceerde voorstel van energiebelastingrichtlijn beoogt de scheeftrekkingen tussen producten te vermijden. Daartoe wordt rekening gehouden met, enerzijds, de energie-inhoud van de producten en anderzijds, hun uitstoot van broeikasgassen, in de praktijk uitsluitend CO₂. Volgens deze principes zou diesel zwaarder belast moeten worden dan benzine. De energie-inhoud van diesel is immers 10 % hoger dan die van benzine en een liter diesel produceert 13 % meer CO₂ dan een liter benzine, ongeacht de uitstoot van andere broeikasgassen zoals stikstofoxide (NO_x) en de productie van fijn stof, die de milieubalans van diesel nog ongunstiger maken. Om die reden verbieden sommige landen voertuigen die rijden op dit type van brandstof.

De aanpassing van het relatieve peil van de accijnzen zou het aanbod van en de vraag naar geraffineerde producten opnieuw in evenwicht moeten brengen. Het verbruik van diesel is de afgelopen jaren immers fors gestegen, onder meer als gevolg van het toegenomen marktaandeel van dieselwagens, dat in de hand werd

PRIJZEN VOOR BENZINE EN VOOR DIESEL

Bron: EC.

gewerkt door de scheef trekking op het vlak van accijnzen. Sedert eind 2009 zijn de prijzen voor diesel bij het verlaten van de raffinaderijen dan ook hoger dan die voor benzine, wat, in combinatie met de accijnsverhogingen, de vermindering van het prijsverschil aan de pomp tussen deze beide brandstoftypes heeft versterkt.

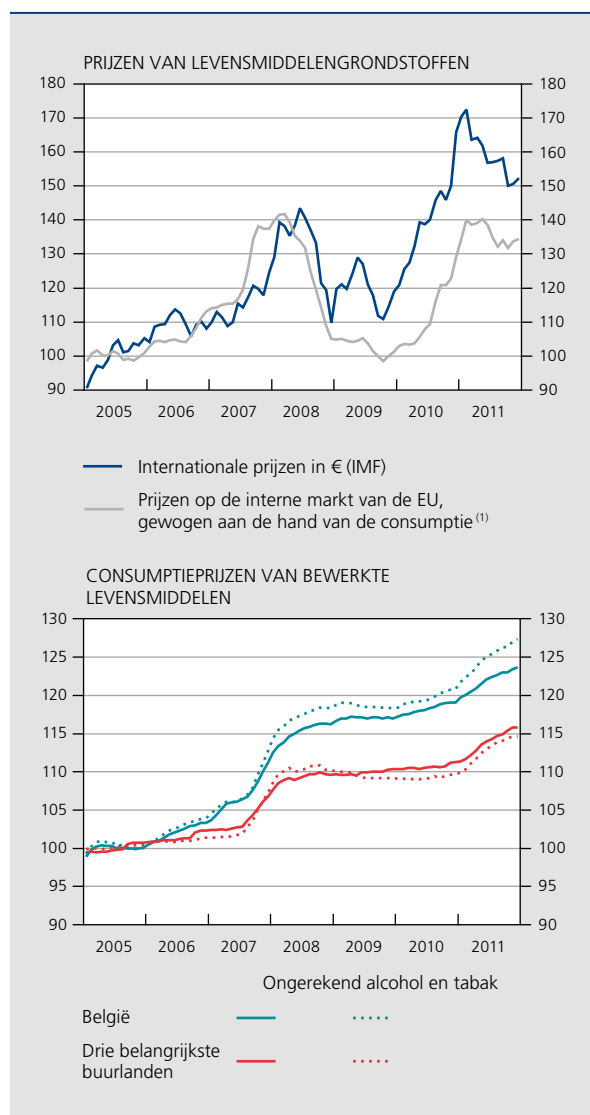
Tijdens het verslagjaar heeft de verhoging van de accijnzen op diesel de positieve bijdrage van de energiecomponent tot de inflatie naar rata van 0,1 % opgedreven. Op middellange termijn zou het hogere peil van deze belastingen de gevoeligheid van de inflatie voor veranderingen van de grondstoffenprijzen echter verminderen.

Prijzen van levensmiddelen

De prijzen van niet-bewerkte levensmiddelen zijn in 2011 met 0,2 % gestegen, terwijl ze in 2010 met 3,5 % waren toegenomen als gevolg van minder gunstige aanbodvoorwaarden, alsook – in geringere mate – van een methodologische verandering met betrekking tot de seizoensproducten. Deze geringe gemiddelde stijging verhult echter aanzienlijke verschillen. De prijzen voor vis en zeeproducten en die voor vlees namen met respectievelijk 1,6 en 2,2 % toe, terwijl die voor fruit en groenten met 1 en 4,6 % daalden. Die ontwikkelingen weerspiegelen een terugkeer naar de normale situatie voor deze laatste producten, die in 2010 fors duurder waren geworden, terwijl de prijsverhogingen voor vlees en vooral voor vis opnieuw te wijten waren aan minder gunstige aanbodvoorwaarden.

De prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen, die in de tweede helft van 2010 was versneld, heeft zich in 2011 nog doorgezet. Al met al werden deze producten 3,1 % duurder, tegen 1 % in 2010. Die sterkere toename volgde op de prijsverhoging voor grondstoffen vanaf eind 2009. De door het IMF berekende prijsindex, die betrekking heeft op een selectie van levensmiddelen zoals granen, oliën, vlees, cacao en koffie, bereikte een hoogtepunt in februari 2011 en overschreed daarbij ruimschoots het peil dat was opgetekend tijdens de forse stijging van de wereldmarktprijzen in 2007-2008. Dit is echter niet de meest relevante index voor de transmissie van de schommelingen van de internationale noteringen naar de consumptieprijzen. De weging van de verschillende producten die deel uitmaken van de consumptiekorf van de Belgische huishoudens, verschilt immers wezenlijk van hun aandeel in de wereldhandel en bovendien is een product zoals melk niet opgenomen in de IMF-index. Gemeten aan de hand van een indicator die gebaseerd is op de prijzen op de interne markt van de EU en die wordt gewogen aan de hand van het consumptieprofiel van de huishoudens in België, was de prijsstijging voor grondstoffen minder uitgesproken

GRAFIEK 43 PRIJZEN VAN LEVENSMIDDELEN
(indexcijfers 2005 = 100)

Bronnen: EC, IMF, NBB.

(1) Gemiddelde van de prijzen die van kracht zijn op de interne markt van de EU, als er productie plaatsvindt in de EU, en van de internationale prijzen wanneer dit niet het geval is (cacao, koffie), gewogen aan de hand van de consumptie in België (gewicht in de HICP).

en meer vergelijkbaar met die van 2007-2008. Terwijl de IMF-index sinds februari aanzienlijk terugliep, is de daling eveneens minder groot voor de index die berust op de prijzen op de interne markt van de EU; deze laatste bereikte zijn hoogtepunt pas in mei 2011 en bleef langer op een relatief hoog niveau.

De forse prijsstijging van 2007-2008 had aanleiding gegeven tot een verhoging van de prijzen van bewerkte levensmiddelen die in België veel sterker was dan in de drie belangrijkste buurlanden, wat bijdroeg tot het toenmalige ongunstige inflatieverschil. Dit effect was niet gecompenseerd in 2009 toen de grondstoffennoteringen scherp terugliepen, wat wijst op een aanzienlijke graad van asymmetrie in de prijsbepaling van deze producten, zoals ook was aangetoond in het jaarverslag 2010 van het Prijsobservatorium. Ook dit keer zijn de prijzen van bewerkte levensmiddelen in België sneller gestegen dan in de referentielanden, zij het in geringere mate dan tijdens de vorige periode: het verschil ten opzichte van deze landen beliep 0,3 procentpunt in 2010 en 0,2 procentpunt in 2011, tegen 2,4 procentpunt in 2007 en in 2008. Het verschil werd getemperd door krachtigere prijsstijgingen voor alcohol en tabak in de buurlanden: als geen rekening wordt gehouden met deze producten, stijgt het van 0,2 tot 1,2 procentpunt in 2011.

Zijn de prijsveranderingen voor bewerkte levensmiddelen, die in België sneller omhooggaan en minder sterk teruglopen, toe te schrijven aan een gebrek aan concurrentie in de distributiesector? De Belgische mededingingsautoriteit heeft onlangs de relatief krappe markt en de lage rentabiliteit van sommige belangrijke groepen in die sector genoemd als elementen die de prijsverschillen tussen België en Nederland voor identieke producten kunnen verklaren. Uit een recent rapport van het Eurosysteem (ECB (2011), *Structural features of distributive trades and their impact on prices in the euro area*) blijkt echter dat de Belgische detailhandel wordt gekenmerkt door een relatief geringe concentratie, zowel op nationaal als op lokaal niveau, alsook door vrij beperkte winstmarges. Andere mogelijke oorzaken van die verschillen zouden kunnen worden gezocht in de loonkosten, het gebrek aan ondernemerschap of ook de regels betreffende vestiging van winkels, prijscontrole en openingstijden. Een vereenvoudiging van de talrijke reglementeringen zou reeds een mooie stap voorwaarts betekenen, aangezien de ontwikkeling van de handel in België wellicht niet zozeer wordt afgeremd door het dwingende karakter van de regels, als wel door de complexiteit ervan. In ieder geval zijn structurele hervormingen nodig om de concurrentie te versterken en beter profijt te trekken van de Europese eenheidsmarkt.

Drie verschijnselen dragen sedert enkele jaren bij tot de wijziging van de structuur van de handel: het succes

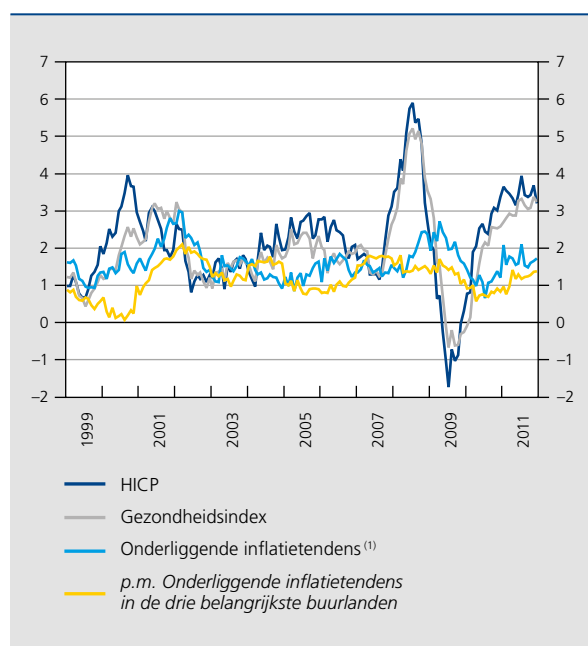
van *hard* en *soft discounters*, de opkomst van distributeursmerken en de toename van de onlinehandel. Alle drie oefenen ze doorgaans een neerwaarts effect uit op het prijspeil en de eerste twee, die vooral betrekking hebben op levensmiddelen, zijn zeer nadrukkelijk aanwezig in België. Deze ontwikkelingen hebben bovendien een weerslag op de meting van de inflatie. Hoe moeten ze in aanmerking worden genomen bij het omschrijven van de consumptiekorf voor de berekening van de prijsindex? De hervorming van de nationale consumptieprijsindex (basis 2012 = 100), die momenteel wordt voorbereid en die vanaf 2014 van kracht zou moeten worden, dient te worden aangegrepen om de representativiteit van het indexcijfer te garanderen, waarbij dan ook een adequate manier moet worden ontwikkeld voor de bijwerking van het staal van producten en verkooppunten. Ze biedt eveneens de mogelijkheid de methodologie van het nationale indexcijfer beter af te stemmen op die van de HICP, waarvan het wegingsschema vaker wordt bijgewerkt.

Gezondheidsindex en onderliggende inflatietendens

De forse prijsstijgingen voor bewerkte levensmiddelen en meer nog voor energiedragers hadden een zware invloed

GRAFIEK 44 HICP, GEZONDHEIDSINDEX EN ONDERLIGGENDE INFLATIETENDENS

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

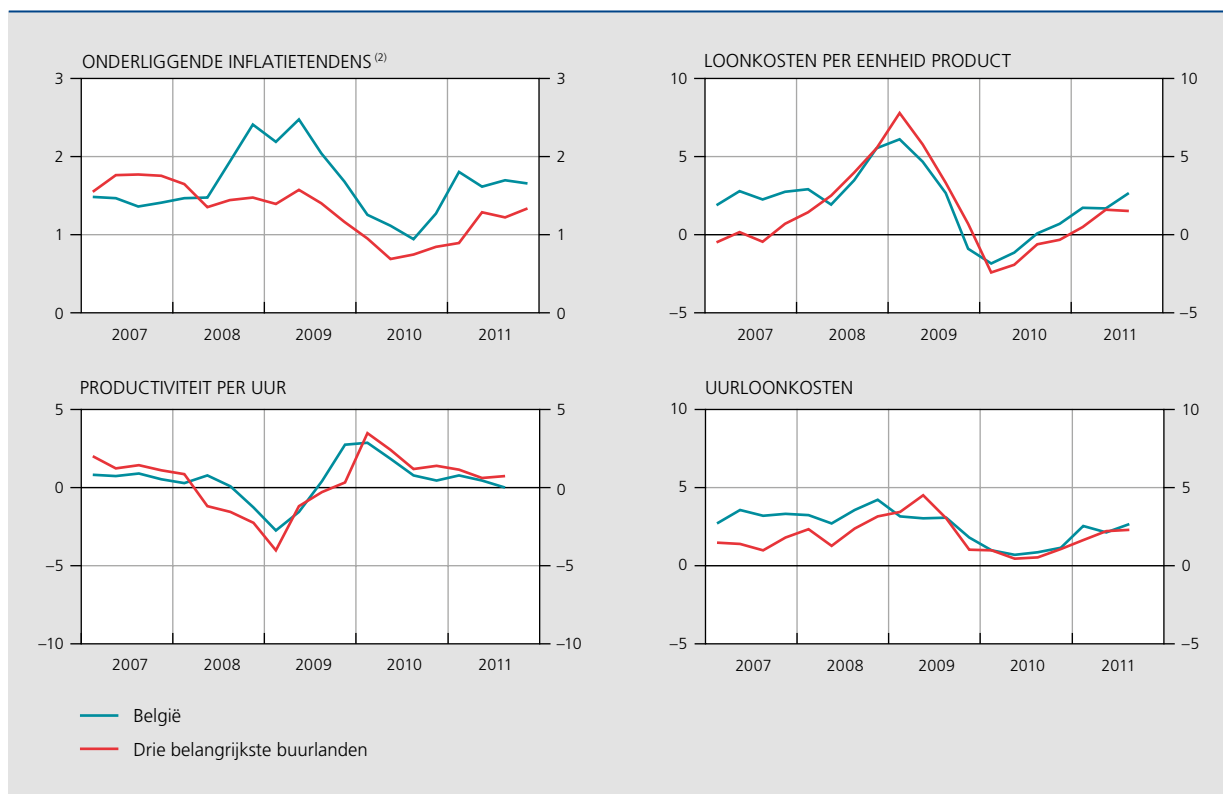
Bronnen: EC, ADSEI.

(1) HICP ongerekend energiedragers en levensmiddelen.

GRAFIEK 45 ONDERLIGGENDE INFLATIETENDENS EN LOONKOSTEN IN DE BEDRIJVENSECTOR⁽¹⁾ IN BELGIË EN IN DE DRIE BELANGRIJKSTE BUURLANDEN

(veranderingspercentages t.o.v. het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar)

Bron: EC.

- (1) De bedrijvensector bestaat uit de NACE-bedrijfstakken B tot en met N en omvat aldus de industrie, de bouwnijverheid en de marktdiensten. Hij kan worden beschouwd als een proxy voor de private sector.
 (2) De gegevens met betrekking tot de onderliggende inflatietendens, dat wil zeggen de aan de hand van de HICP afgemeten inflatie ongerekend levensmiddelen en energiedragers, betreffen de totale economie.

op het verloop van de gezondheidsindex, die met 3,1 % is toegenomen in 2011, tegen 1,7 % in 2010. Deze index, en niet de totale index, wordt gebruikt als referentie voor de indexering van de lonen, teneinde tweederonde-effecten van accijnsverhogingen en vooral van olieschokken te vermijden en zo het concurrentievermogen van de ondernemingen te vrijwaren. Uit de korf van de gezondheidsindex worden immers, naast alcohol en tabak, ook benzine en diesel geweerd. Andere energiedragers zoals stookolie, gas en elektriciteit, zijn daarentegen wel in die index opgenomen. De krachtige prijsstijging voor deze producten droeg ten belope van 1,3 procentpunt bij tot de stijging van de gezondheidsindex in 2011.

De gevoeligheid van de gezondheidsindex voor de energieprijzen is des te groter doordat het gewicht van stookolie, gas en elektriciteit in de Belgische consumptiekorf – onder meer als gevolg van het grote aantal alleenstaande woningen met relatief beperkte energie-efficiëntie – aanzienlijk is, doordat het lage niveau van de accijnzen op

stookolie ervoor zorgt dat de prijs van dit product sterker reageert op de schommelingen van de olieprijs en doordat de gas- en elektriciteitsprijzen, rekening houdend met de indexeringsmethodes van de leveranciers, zeer sterk reageren op de internationale noteringen voor energetische grondstoffen. Sedert januari 2007 worden de gas- en elektriciteitsprijzen bovendien niet meer geregistreerd op basis van de jaarafrekeningen, maar wel aan de hand van maandelijkse tarieven, in overeenstemming met de Europese voorschriften ter zake. Voorts zij opgemerkt dat de correlatie tussen de prijzen voor energiedragers en levensmiddelen, die de afgelopen jaren beide aanzienlijk schommelden, in hoge mate positief is geworden, terwijl ze tot 2007 negatief was, wat de totale volatiliteit van de gezondheidsindex toen enigszins temperde.

De gezondheidsindex ligt ten grondslag aan de indexering van de lonen, de huurgelden en de prijzen van een aantal diensten, zodat de stijging ervan met enige vertraging tot uiting komt in de onderliggende inflatietendens. Deze

laatste wordt doorgaans gemeten aan de hand van het verloop van de prijzen van niet-energetische industriële goederen en diensten, die minder volatiel zijn en minder rechtstreeks beïnvloed worden door de schommelingen van de grondstoffenprijzen. Zo resulteerde de stijging van de gezondheidsindex, die onder meer te wijten was aan de hogere grondstoffenprijzen, omstreeks eind 2001 en eind 2008 in een onderliggende inflatietendens van boven de 2%, wat heel wat meer was dan in de belangrijkste buurlanden. Tijdens het verslagjaar beliep deze tendens 1,7% en bleef ze hoger dan in de buurlanden. De versnelling ten opzichte van het gematigde peil van 1,1% dat in 2010 was geregistreerd, is vooral te verklaren door een toename van de inflatie in de dienstensector van 1,4 tot 2,2%, terwijl de prijzen van niet-energetische industriële goederen slechts met 1% toenamen, een stijging die vergelijkbaar is met die van het voorgaande jaar.

Het verloop van de loonkosten beïnvloedde de afgelopen jaren het profiel van de onderliggende inflatietendens. De stijging van de loonkosten per eenheid product, die fors was versterkt door de daling van de arbeidsproductiviteit als gevolg van de verzwakking van de bedrijvigheid tijdens de grote recessie, is vanaf het voorjaar van 2009 vertraagd, zowel dankzij het herstel van de productiviteit als door de matiging in de groei van de uurloonkosten. Sinds eind 2009 en in de eerste helft van 2010 leidde de combinatie van deze twee factoren tot een daling van de loonkosten per eenheid product. Vanaf medio 2010, daarentegen, deden de afname van de groei van de zichtbare arbeidsproductiviteit en de meer uitgesproken uurloonkostenstijging de kosten per eenheid product opnieuw toenemen. Een vergelijkbaar verloop werd opgetekend voor het gemiddelde van de drie buurlanden, waar de ontwikkeling van de productiviteit en bijgevolg van de loonkosten per eenheid product evenwel duidelijker conjunctuurgebonden was, maar minder sterk tot uiting kwam in de schommelingen van de onderliggende inflatie. Ongeacht de veranderingen op korte termijn, vloeit het verschil tussen de onderliggende inflatietendens in België en in de drie belangrijkste buurlanden ten dele voort uit een verschil in dezelfde zin tussen de respectieve veranderingen van de loonkosten per eenheid product.

4.2 Uurloonkosten en loonhandicap in de private sector

Uurloonkosten

Tijdens het verslagjaar namen de uurloonkosten in de private sector aanzienlijk sneller toe, met gemiddeld 2,7%, tegen slechts 0,9% in 2010. Aangezien in 2011 geen

reële conventionele verhogingen werden toegekend, viel die versnelling integraal toe te schrijven aan de grotere weerslag van de indexering. De loondrift oefende per saldo slechts een geringe invloed uit op de loonkosten en anders dan tijdens de voorgaande jaren sorteerden de werkgeversbijdragen een licht neerwaarts effect.

De sedert het tweede kwartaal van 2010 opgetekende forse toename van het stijgingstempo van de gezondheidsindex – waarvan het glijdend gemiddelde over vier maanden de referentie-indicator in de indexeringsmechanismen is – kwam pas in 2011 volledig tot uiting in de lonen. Dit had te maken met de aan de verschillende mechanismen verbonden vertragingen. Het effect van deze indexeringen beliep gemiddeld 2,7%, tegen 0,5% in 2010. Door de loonsverhogingen die aldus uit het eerdere verloop van de inflatie voortvloeien, wordt het risico op tweederonde-effecten significant groter en deze laatste kunnen op hun beurt een inflatoire spiraal op gang brengen. Die loonstijgingen worden vervolgens immers doorberekend in de verkoopprijzen, zeker in de bedrijfstakken waar de concurrentievoorwaarden dit mogelijk maken. Hierdoor gaat de inflatie opnieuw stijgen, wat zorgt voor een extra loonsverhoging via de automatische indexering, en dit in alle ondernemingen, ongeacht of ze aan sterke concurrentie onderhevig zijn of niet. De concurrentiepositie van de Belgische ondernemingen kan overigens nog zwaarder worden getroffen aangezien hun tegenhangers in landen waar de lonen niet automatisch worden geïndexeerd, tegen de achtergrond van een internationale conjuncturele vertraging minder geneigd zullen zijn loonsverhogingen toe te kennen.

Nadat uiteindelijk niet alle vakbonden het ontwerp van centraal akkoord voor 2011-2012 hadden aanvaard, keurde het federaal parlement begin 2011 een wet goed ter uitvoering van het regeringscompromis over dit ontwerp met daarin de bepalingen die inzake loonsverhoging ook in het aanvankelijk ontwerp voorkwamen. Zo werd onder meer bepaald dat er in 2011, bovenop de indexering, geen ruimte was voor conventionele aanpassingen. Pas in 2012 zal een reële loonsverhoging, van maximaal 0,3%, kunnen worden toegekend.

In de praktijk kenden verschillende paritaire comités, net als in 2009 en 2010, loonvoordelen toe in de vorm van betaalinstrumenten, meestal ecocheques, waarop noch belastingen noch werkgevers- of werknemersbijdragen worden geheven. Vanuit statistisch oogpunt maken deze forfaitaire voordelen, die niet worden opgenomen in de loonschalen, deel uit van de loondrift. In het verslagjaar leverden ze een negatieve bijdrage omdat er, anders dan in 2010 toen vrijwel algemeen het maximumbedrag van

TABEL 11 UURLOONKOSTEN IN DE PRIVATE SECTOR

(voor kalenderinvloeden gezuiverde gegevens, veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

	2007	2008	2009	2010	2011 r
Brutolonen per uur	2,4	3,4	2,2	0,7	2,8
Conventionele lonen ⁽¹⁾	1,9	3,5	2,6	0,6	2,7
Reële conventionele aanpassingen	0,2	0,5	0,2	0,1	0,0
Indexeringen	1,6	2,9	2,5	0,5	2,7
Loondrift ⁽²⁾	0,5	-0,1	-0,4	0,1	0,1
Werkgeversbijdragen⁽³⁾	0,7	0,2	0,6	0,2	-0,1
Sociale zekerheid	0,3	0,0	0,3	0,1	0,0
Overige sociale bijdragen ⁽⁴⁾	0,4	0,2	0,3	0,1	-0,1
Uurloonkosten	3,1	3,6	2,8	0,9	2,7
<i>p.m. Met inbegrip van het effect van de verminderingen van de bedrijfsvoorheffing⁽⁵⁾</i>	<i>2,8</i>	<i>3,3</i>	<i>2,4</i>	<i>0,5</i>	<i>2,7</i>

Bronnen: Algemene toelichting bij de begroting; FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg; INR; RSZ; NBB.

(1) In de paritaire comités vastgelegde loonsverhogingen.

(2) Door de ondernemingen toegekende verhogingen en premies bovenop de centrale en sectorale collectieve overeenkomsten, loondrift als gevolg van veranderingen in de werkgelegenheidsstructuur en meetfouten; bijdrage tot de verandering van de loonkosten, in procentpunt.

(3) Bijdrage tot de verandering van de loonkosten ingevolge de wijzigingen in de impliciete bijdragevoeten, in procentpunt.

(4) Niet aan de overheid betaalde werkelijke sociale bijdragen, waaronder premies voor groepsverzekeringen en pensioenfondsen of instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, en toegerekende bijdragen, met inbegrip van ontslagvergoedingen.

(5) Het betreft dat deel van de vermindering van de bedrijfsvoorheffing dat wordt toegekend aan de ondernemingen uit de private sector. Volgens de zogenaamde ESR 1995-methodologie van de nationale rekeningen dienen deze als een subsidie te worden geboekt en niet als een directe lastenverlaging. Ze worden dus niet in aanmerking genomen bij de berekening van de loonkosten.

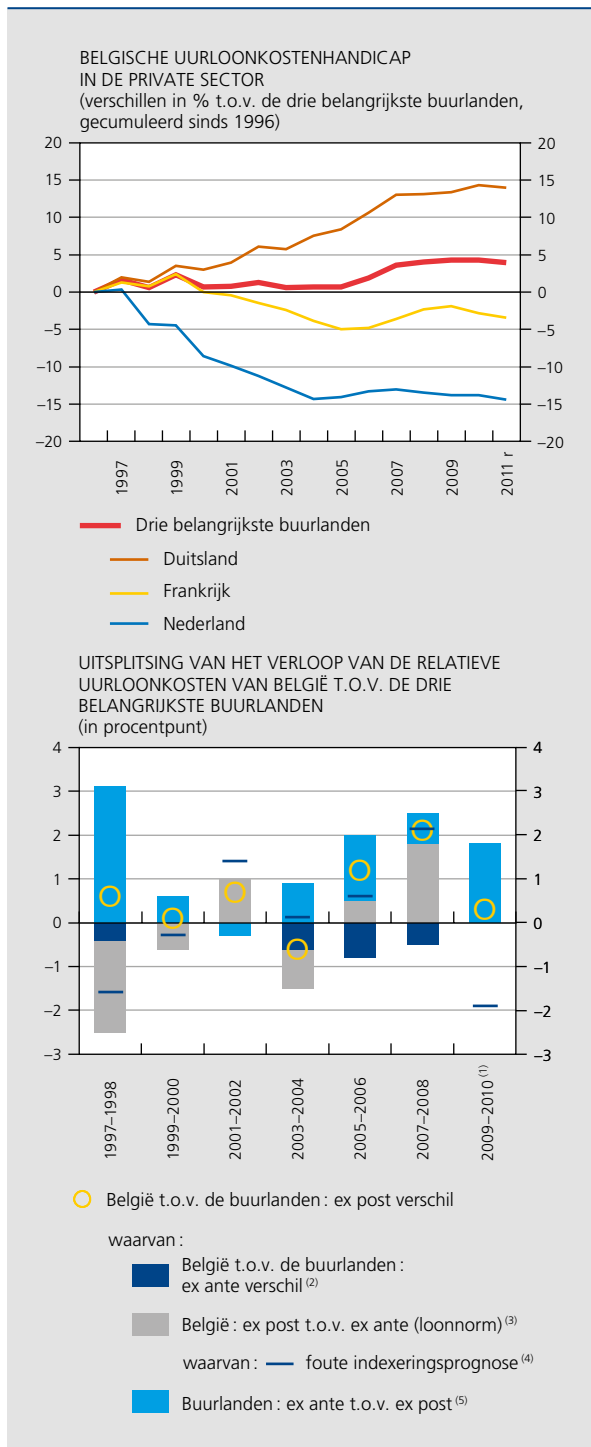
€ 250 werd toegekend, meestal een kleiner bedrag mee was gemoeid en ze in minder sectoren werden verleend.

Ook andere factoren beïnvloedden de impact van de loondrift op de stijging van de uurloonkosten. Zo werd, zoals vermeld in hoofdstuk 3, een groot deel van de in 2011 gecreëerde banen in een of andere vorm door de overheid gesteund. Meestal ging het om banen voor laaggeschoolden van wie het loon lager was dan het gemiddelde in de private sector. Bij het activeren van een werkloosheidsuitkering kan het loon van de nieuwe werknemer gedurende ten hoogste 30 maanden worden verminderd tot het bedrag van de uitkering, waardoor de loonkosten ten laste van de werkgever met datzelfde bedrag worden verlaagd. Dit uit zich in een geringere loondrift. Tot slot werd de vraag naar arbeidskrachten tijdens de tweede helft van 2011 mee afgeremd door de conjunctuurvertraging en de minder gunstige conjuncturele vooruitzichten, waardoor de spanningen in bepaalde segmenten van de arbeidsmarkt afnamen en de druk op de loondrift verzwakte. Al met al hebben deze verschillende elementen de als gevolg van onder meer het structurele verloop van de werkgelegenheid algemeen vastgestelde positieve loondrift zogoed als gecompenseerd, zodat de bijdrage van de loondrift tot de verandering van de uurloonkosten in 2011 niet groter was dan 0,1 procentpunt.

De ontslagvergoedingen die door de werkgevers worden betaald en die worden ingedeeld bij de overige werkgeversbijdragen, hadden de uurloonkosten in 2010 nog licht opwaarts beïnvloed, onder meer als gevolg van de sluiting van de Opel-fabriek in Antwerpen. Tegen de achtergrond van een nog dynamische werkgelegenheids-groei, deden zulke zware ontslagen zich tijdens het verslagjaar niet voor, waardoor deze ontslagvergoedingen het verloop van de loonkosten neerwaarts beïnvloedden. Ook de socialezekerheidsbijdragen van de werkgevers drukten enigszins de uurloonkosten. Dit had te maken met de toename van de structurele verminderingen van de werkgeversbijdragen, die zowat drie vierde uitmaken van de totale aan de werkgevers toegekende verlagingen van socialezekerheidsbijdragen. In 2011 beliepen deze in totaal ongeveer € 5,5 miljard, of 3,6% van de totale loonsom van de private sector vóór deze verminderingen.

De verminderingen van de bedrijfsvoorheffing die – conform de methodologie van de nationale rekeningen (het ESR 1995) worden geboekt als een subsidie en niet in mindering worden gebracht van de loonkosten – hadden tijdens het verslagjaar geen noemenswaardige impact op de verandering van de uurloonkosten. Naast een algemeen deel zijn die verminderingen onder meer gericht op het ondersteunen van onderzoek en ontwikkeling alsook

GRAFIEK 46 LOONNORM EN LOONHANDICAP IN DE PRIVATE SECTOR VOLGENS DE CRB

Bron: CRB.

- (1) In het centraal akkoord voor de periode 2009-2010 werd geen loonnorm vastgelegd.
- (2) Loonnorm verminderd met het verwaarde verloop van de uurloonkosten in de buurlanden. Een negatief (positief) cijfer houdt dus in dat de loonnorm lager (hoger) werd vastgelegd dan het in de buurlanden verwaarde verloop.
- (3) Effectieve stijging van de loonkosten in België, verminderd met de loonnorm. Een positief (negatief) cijfer houdt dus in dat de loonnorm werd overschreden (nageleefd).
- (4) Een positief (negatief) cijfer geeft aan dat de effectieve indexering hoger (lager) was dan de verwachte indexering.
- (5) In de drie buurlanden verwaarde verhoging van de loonkosten, verminderd met hun effectieve stijging. Een positief (negatief) cijfer betekent derhalve dat de toename van de loonkosten in de buurlanden werd overschat (onderschat).

van bepaalde specifieke arbeidsvormen, zoals ploegenarbeid, nachtwerk en overuren. Ze bedroegen in 2011 € 2,5 miljard, of 1,7 % van de loonsom van de private sector.

Loonkostenhandicap

Zoals bepaald bij de wet van 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen, vergelijkt het Secretariaat van de CRB het verloop van de uurloonkosten in de private sector in België met dat in Duitsland, Frankrijk en Nederland, de drie grootste buurlanden die ook België's voornaamste handelspartners zijn. Volgens het in november 2011 gepubliceerd technisch verslag heeft België ten opzichte van de ondernemingen van deze drie landen een loonkostenhandicap opgelopen die, gecumuleerd sinds 1996, in het verslagjaar uitkwam op 3,9 %. Dat was een lichte daling ten opzichte van 2010, aangezien de uurloonkosten in België in 2011 minder snel toenamen dan in elk van die drie landen. Het concurrentievoordeel ten opzichte van de Franse en de Nederlandse ondernemingen nam aldus nog licht toe, terwijl de loonkostenhandicap ten opzichte van de Duitse private sector enigszins verkleinde. Volgens de CRB zou deze verbetering slechts tijdelijk zijn en zou de handicap in 2012 opnieuw groter worden.

Volgens deze ramingen zou de loonkostenstijging in België, voor de hele conventionele periode 2011-2012, hoger uitvallen dan die in de buurlanden. Dit is verre van uitzonderlijk, aangezien de loonhandicap sinds de van krachtwording van de wet van 1996 slechts in één enkele periode ietwat afnam, namelijk in 2003-2004.

Tussen 1996 en 2008 (tot in 2008 werd in elk centraal akkoord een loonnorm vastgelegd) kan het verschil tussen de stijgingen van de uurloonkosten in België en in de drie buurlanden in drie termen worden uitgesplitst. De eerste term toont aan hoe de loonnorm die bij de onderhandelingen tussen de sociale partners is vastgelegd, zich verhoudt tot de op dat ogenblik verwachte stijging van de loonkosten in de buurlanden. De tweede heeft enkel betrekking op België en geeft aan of de loonnorm al dan niet is nageleefd. Daartoe wordt die norm getoetst aan de ex post stijging van de loonkosten. De derde term, ten slotte, duidt aan in hoeverre het verloop van de loonkosten in de buurlanden initieel correct werd ingeschat, en hij vergelijkt dus de ex post stijging van de loonkosten in de buurlanden met de aanvankelijke raming ervan.

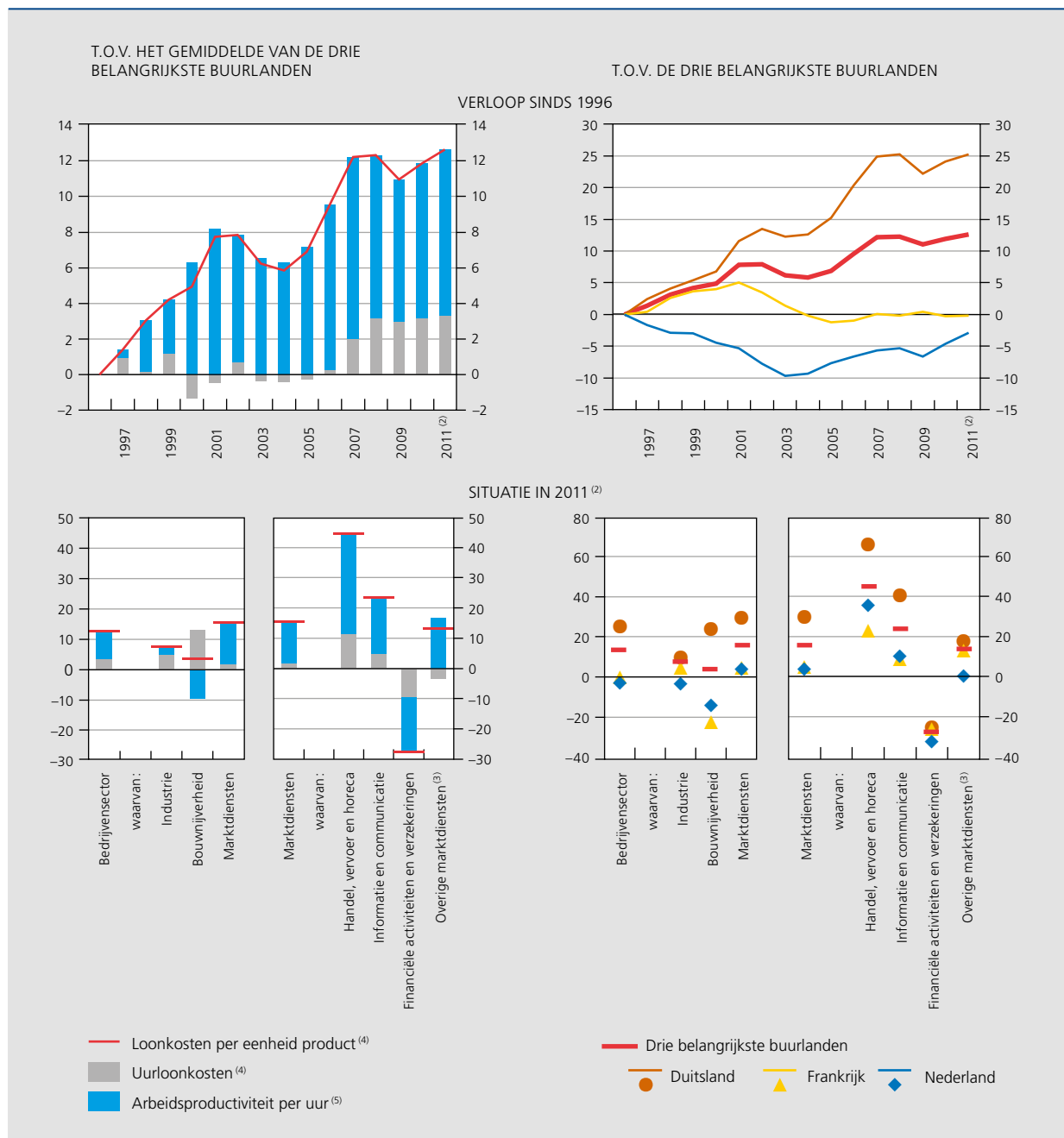
Uit deze uitsplitsing blijkt dat, bij het vastleggen ervan, de loonnormen voor de maximale loonstijging telkens kleiner waren dan of gelijk aan het in de buurlanden verwachte

verloop van de uurloonkosten. In de praktijk, echter, overschreden de effectieve verhogingen, soms in hoge mate, de voor de periodes 2001-2002, 2005-2006 en 2007-2008 op centraal niveau afgesproken norm, als gevolg van hoger dan verwachte indexeringen. Of de

loonnorm al dan niet werd nageleefd, hangt immers grotendeels af van de mate waarin de effectieve loon-indexering groter of kleiner uitviel dan initieel verwacht: door het automatische karakter van de indexering wordt elke verhoging van de gezondheidsindex integraal

GRAFIEK 47 LOONKOSTEN PER EENHEID PRODUCT IN DE BELGISCHE BEDRIJVENSECTOR⁽¹⁾

(verschillen in % t.o.v. de drie belangrijkste buurlanden, gecumuleerd sinds 1996)

Bron: EC.

(1) De bedrijvensector bestaat uit de NACE-bedrijfstakken B tot en met N en omvat aldus de industrie, de bouwnijverheid en de marktdiensten. Hij kan worden beschouwd als een proxy voor de private sector.

(2) Gemiddelde van de eerste drie kwartalen.

(3) 'Exploitatie van en handel in onroerend goed', 'vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten' en 'administratieve en ondersteunende diensten'.

(4) Een positief teken impliceert dat de loonkosten per eenheid product en de uurloonkosten in België sneller toenemen dan gemiddeld in de drie belangrijkste buurlanden.

(5) Een positief teken impliceert dat de arbeidsproductiviteit in België trager toeneemt dan gemiddeld in de drie belangrijkste buurlanden.

doorberekend – al dan niet snel, afhankelijk van de gehanteerde koppelingmethoden – in de toename van de loonkosten. De correctiemechanismen, meer bepaald de door bepaalde paritaire comités ingevoerde all-inclauses (de bepalingen om het effect van een sneller dan verwachte indexering te compenseren door kleinere reële verhogingen toe te kennen, hetzij nog tijdens de periode waarvoor deze verhogingen werden overeengekomen hetzij tijdens de volgende periode) blijken bovendien de lonen meestal slechts heel gedeeltelijk af te schermen tegen onvoorziene inflatieschokken, al was het maar vanwege de – in verhouding tot de aanzienlijke onverwachte indexeringen – beperkte reële verhogingen.

Uiteindelijk blijkt echter dat de forsere loongroei in België overwegend toe te schrijven is aan een te hoge raming – op het ogenblik dat de norm werd vastgelegd – van de in de drie buurlanden verwachte stijgingen van de uurloonkosten. Er zijn immers overschattingen opgetekend voor alle sedert 1997 gesloten centrale akkoorden, behalve voor dat van 2001-2002. Deze gaven aanleiding tot te grote reële conventionele verhogingen, dit vanwege een te hoge inschatting van de – rekening houdend met eventuele correcties voor eerdere ontsporingen, met de verwachte indexeringen en met de loondrift – maximaal beschikbare marge voor de stijging van de loonkosten in België.

Wijst de door de CRB vastgestelde forsere stijging van de uurloonkosten in België op een gunstiger verloop van de arbeidsproductiviteit dan in de buurlanden? Als dat niet het geval is, dan wordt de concurrentiepositie van de Belgische ondernemingen daar rechtstreeks door aangetast via een relatief snellere toename van de loonkosten per eenheid product. Internationaal vergelijkbare statistieken voor dit concept zijn enkel beschikbaar voor de bedrijvensector, die wordt beschouwd als een proxy voor de private sector.

Sedert de goedkeuring van de wet van 1996 zijn de loonkosten per eenheid product in België jaar na jaar sneller toegenomen dan die in de drie belangrijkste buurlanden, behalve in 2003, 2004 en 2009. Ook tijdens het verslagjaar werd deze handicap groter: sedert 1996 wordt deze in totaal op 12,6% geraamd, wat veel groter is dan het ecart voor alleen maar de uurloonkosten. De arbeidsproductiviteit liet immers in elk van de drie buurlanden een gunstiger verloop optekenen dan in België.

Debet aan het in 2011 voor de gehele bedrijvensector opgetekende verschil zijn voornamelijk de marktdiensten, meer bepaald de bedrijfstak 'handel, vervoer en horeca', waar de sinds 1996 gecumuleerde handicap inzake de loonkosten per eenheid product zowat 45% beliep. Hoewel in de ondernemingen uit die bedrijfstak de uurloonkosten aanzienlijk sneller zijn gestegen dan gemiddeld bij hun tegenhangers in de buurlanden, is de kloof vooral toe te schrijven aan het beduidend minder gunstige productiviteitsverloop. Aangezien dergelijke verschillen veelal doorwerken in de prijzen van de geleverde diensten, kunnen ze op de consumptieprijzen zware tweederonde-effecten sorteren. In de 'financiële activiteiten en verzekeringen', daarentegen, is een concurrentievoordeel van bijna 28% merkbaar dat zowel te danken was aan een meer gematigde toename van de loonkosten als aan een krachtigere productiviteitsgroei dan in de buurlanden.

In de industrie, de bedrijfstak die het meest direct is blootgesteld aan buitenlandse concurrentie, spoort het productiviteitsverloop sedert 1996 meer met dat in de buurlanden; de in deze bedrijfstak opgetekende handicap van 7,4% is voornamelijk toe te schrijven aan de snellere stijging van de uurloonkosten. De concurrentiepositie van de bouwnijverheid, ten slotte, is sinds 1996 minder sterk verslechterd dan die van de industrie: de forsere groei van de uurloonkosten dan die in de buurlanden werd er deels gecompenseerd door een relatieve productiviteitswinst.

Wordt de positie ten opzichte van elk van de drie buurlanden afzonderlijk beschouwd, dan blijken de Belgische ondernemingen, op het vlak van de loonkosten per eenheid product, sedert 1996 ten opzichte van Duitsland voor alle bedrijfstakken een handicap van zowat 25% te hebben gecumuleerd. Tegenover dat land wordt een concurrentienadeel waargenomen voor alle bedrijfstakken, behalve de 'financiële activiteiten en verzekeringen'. Vergeleken met Frankrijk en Nederland, belooft het gecumuleerd concurrentievoordeel van de Belgische ondernemingen respectievelijk 0,2 en 2,9%. Hoewel de Belgische industrie kampt met een handicap ten opzichte van Frankrijk, heeft ze sinds 1996 tegenover Nederland haar concurrentiepositie weten te verbeteren. De bouwnijverheid heeft ten aanzien van die twee landen een concurrentievoordeel, terwijl de marktdiensten zich in een zwakkere concurrentiepositie bevinden.